

icult

ESPECTACLES
 CULTURA
 GENT
 TELEVISIÓ

David Fonseca

BIKINI (21.00)

El cantant i compositor portuguès presenta el seu nou disc, 'Between waves', el seu quart treball en solitari.

Cronistes dels anys trenta ▶ Recuperacions editorials

Pàgines 66 i 67 ▶▶▶

Periodisme ressuscitat

Diverses iniciatives editorials reivindiquen el valor literari dels grans cronistes de la república

Firmes oblidades com Francesc Madrid o Domènec de Bellmunt arriben a les llibreries

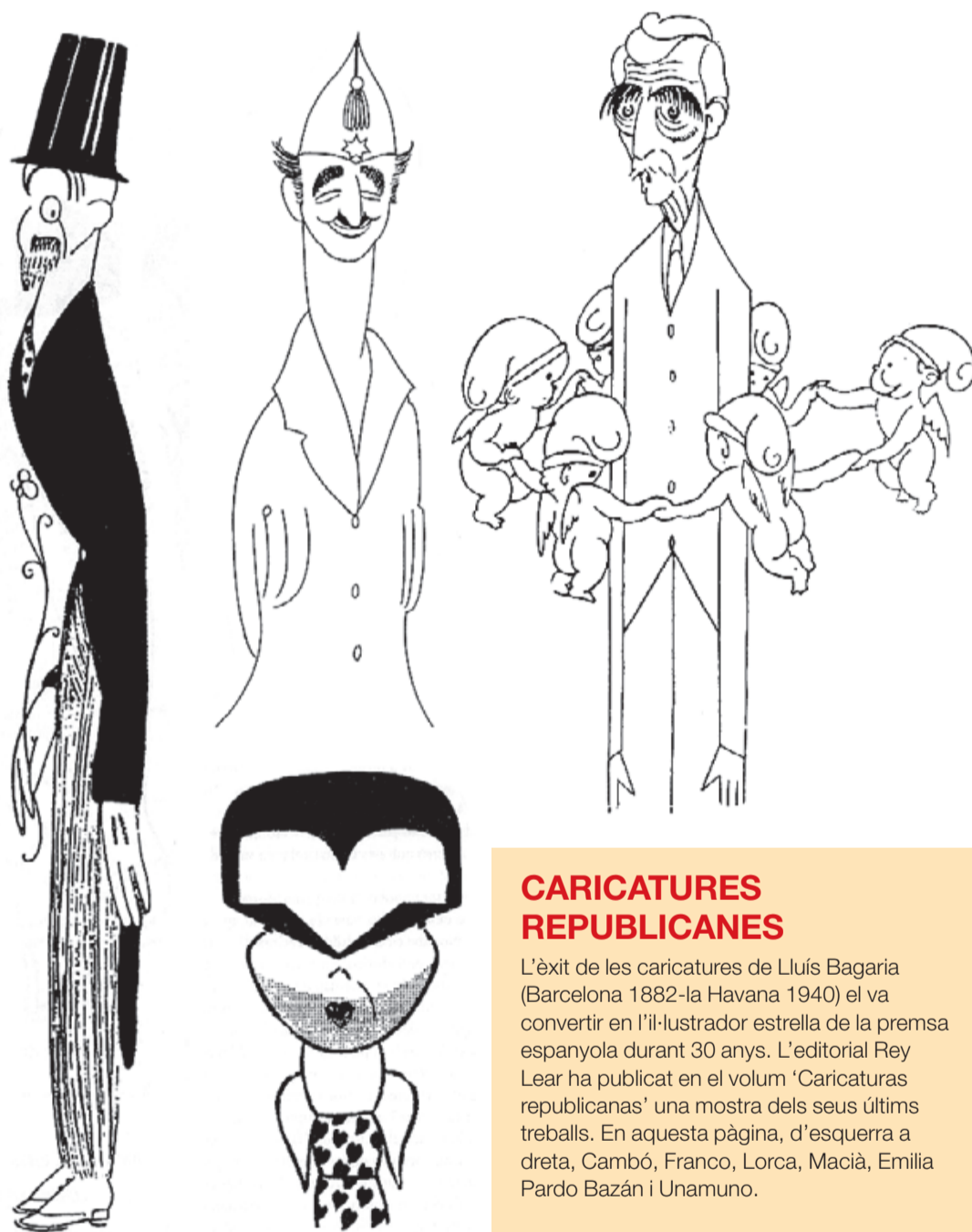
ERNEST ALÓS
 BARCELONA

Manuel Chaves Nogales ha passat en poc temps dels textos d'història del periodisme a les llibreries, recomanat de boca en boca. Després de Josep Pla i Eugeni Xammar, la segona línia del millor periodisme català dels anys 20 i 30 comença a seguir el mateix camí. Vencent la resistència a reconèixer dignitat literària en textos periodístics i l'oblit al qual van quedar sotmesos els periodistes republicans que van mantenir la independència de criteri durant la guerra i es van allunyar tant del feixisme com de l'esquerra revolucionària, un conjunt d'iniciatives editorials està ressuscitant per al lector els textos de la primera generació de cronistes cosmopolites i amb amplitud de mires d'aquest país.

Aquesta setmana es publica *Viatge involuntari a la Catalunya impossible* (Proa), premi Carles Rahola d'assaig, en què l'advocat Quim Torra relata el seu descobriment del periodista Eugeni Xammar i, després d'ell, de tres periodistes oblidades que també van intentar escriure sobre un país que havia de ser culte i cosmopolita: Lluís Capdevila (príncep de la bohèmia), Àngel Ferran (la ploma humorística d'*El Be negre*) i Francesc Madrid (el gran cronista del Barri Xino). Historiadors del periodisme català (Xavier Pla, Joan Manuel Tresserras, Carles Geli i Josep Maria Huertas...) ja han recuperat aquells moments estel·lars. Però Torra, a través de la seva petita editorial Acontravent, està decidit que textos «meravellosos» sepultats en les hemeroteques també arribin a les llibreries.

Aquesta recuperació mereix incorporar, opina Torra, l'«esplèndida segona fila» dels Domènec de Bellmunt, Josep Maria Planas, Joaquim Ventalló (a qui Pau Vinyes acaba de dedicar una biografia editada per Duxhelm), Sebastià Gasch o Francesc Madrid, eclipsats per les grans plomes de Josep Pla, Eugeni Xammar, Gaziell, Carles Soldevila, Josep Maria de Sagarra o Just Cabot.

NOSTÀLGIA DEL PERIODISME DE PLOMA // Des de les editorials Quaderns Crema i Acantilado, Jaume Vallcorba ja va ser als anys 90 pioner en la recuperació de firmes com Xammar (amb títols clarividents com les cròniques d'aquest a Berlín, publicades el 1998 amb el títol de *L'ou de la serp*), Sagarra o Irene Polo, i prepara

CARICATURES REPUBLICANES

L'èxit de les caricatures de Lluís Bagaria (Barcelona 1882-la Havana 1940) el va convertir en l'il·lustrador estrella de la premsa espanyola durant 30 anys. L'editorial Rey Lear ha publicat en el volum 'Caricaturas republicanas' una mostra dels seus últims treballs. En aquesta pàgina, d'esquerra a dreta, Cambó, Franco, Lorca, Macià, Emilia Pardo Bazán i Unamuno.

■ ALTRES ENFOCAMENTS

GAZIEL I JULIO CAMBA

➔ La recuperació de textos periodístics del primer terç de segle va més enllà d'aquest col·lectiu de grans periodistes que van intentar mantenir el cap clar durant la guerra civil. En alguns casos la mirada viatja encara més enrere. És el cas d'*En las trincheras* (Diéresis), les cròniques de la primera guerra mundial que van consagrar Agustí Calvet, *Gaziell*, i que incomprendiblement no havien estat reeditades en 90 anys malgrat que qualsevol història del periodisme espanyol i català les cita, o hauria de fer-ho.

➔ En aquest treball d'exhumació per part de petites editorials, *Libros del Silencio* ha recollit les gens imparcials peces de Julio Camba sobre la república i la guerra civil. Els seus articles a l'*Abc de Sevilla* destil·len, segons l'editor Gonzalo Canedo, «apassionament i visceralitat», i grinyolen a l'aplicar el seu sentit de l'humor britanicogal·lec a la carnisseria de la guerra. «Però Camba és intel·ligent i culte, no va matar mai a ningú i destaca en l'època daurada del periodisme espanyol al costat de Pla i Chaves Nogales», al·lega Canedo.

l'edició dels articles de Josep Maria Junoy. «Hi ha tota una crònica periodística, literatura de primer ordre, que va ser possible en moments en què es podien publicar a la premsa textos llargs que avui serien impossibles», explica Vallcorba, per a qui la tardana recuperació d'aquest llegat es deu sobretot al prejudici acadèmic «contra els textos publicats als diaris». Aquest biaix ha extirpat de la història de la literatura catalana bona part de la prosa més viva i àgil dels anys 30. I ha sepultat els narradors de la Barcelona popular, els escriptors del canalla Bar del Centro davant dels de l'Ateneu, opina Torra, que destaca que «ara a la gent li agrada més llegir les magnífiques cròniques de *Mirador* que les novel·les d'aquell temps». Grans noms han passat a l'oblit, afegeix,

«perquè encarnaven un cert liberalisme de centreesquerra que va perdre la guerra en els dos bàndols».

CHAVES NOGALES // En aquest esperit liberal també es movia Manuel Chaves Nogales. La professora Maribel Cintes, que va recopilar les obres completes d'aquest periodista sevillà i va obrir el pas a la iniciativa divulgadora de l'editor Luis Solano (Asteroide), creu que a més de la qualitat literària aquesta és la clau de l'interès renovat per periodistes com el sevillà: «Van mantenir l'equanimitat entre la sobreexcitació del moment i van conservar la seva capacitat crítica davant el nazifeixisme i davant les idees revolucionàries, una postura que s'acosta més a la que tenim nosaltres avui, 70 anys més tard». ≡

Cronistes dels anys trenta ▶ Les novetats

Pàgines 66 i 67 ◀◀

UN PIONER DEL REPORTERISME DE SUCCESSOS

La ciutat que no es redimeix dels seus pecats

Barcelona es retroba en el lumpen. Si hi ha un tret de la ciutat que perdura en el temps, per sobre de guerres mundials, civils, dictadures, transicions i democràcies, és la seva cara fosca. Fins a tal punt que els mateixos debats sobre seguretat que avui estan marcats en vermell a l'agenda de l'ajuntament –multireincidència i prostitució– ja generaven polèmica fa 80 anys.

La millor manera de comprovar-ho és revisar la compilació d'articles que als anys 30 del segle passat va escriure Domènec de Bellmunt, pseudònim de Domènec Pallerola, potser el primer periodista de successos –en el sentit modern del terme– que va oficialiar en la premsa catalana. *La Barcelona pecadora* agrupa una quin-

zena de reportatges novel·lats que haurien de ser de lectura obligatòria per a tot aquell amb poder decisor i a la capital catalana.

Perquè fa 80 anys, igual que avui, els carteristes multireincidents ja feien estralls a les concorregudes zones turístiques. Això sí, en lloc d'aprofitar-se de les aglomeracions del metro, actuaven als tramvies. «Jo crec que el carterista és un personatge marcadament barceloní», va arribar a escriure Bellmunt, que feia mofa de la inquietud que les autoritats mostraven davant la mala fama internacional que, exactament igual que avui, aquests pispes donaven a la ciutat. «El carterista barceloní ha contribuït a donar relleu internacional a la nostra

▶▶ Portada d'un llibre de la col·lecció 'Los bajos fondos de Barcelona'.

ciutat», escrivia el periodista, que, això sí, en lloc de turista utilitzava el terme *visitant* i que va dedicar un article a narrar la trajectòria professional d'un dels grans carteris-

tes de la ciutat (amb acadèmia pròpia).

La prostitució, sobretot la de menors, és una altra de les vetes de la tasca periodística de Bellmunt en una ciutat on, segons el reporter, «cada dia es desfloraven més de 100 menors». El periodista llança sentències que demostren que, 80 anys després, la demanda continua sent la mateixa: «Ens proposem assenyalar els avantatges que reportaria –no una supressió impossible de la prostitució– una reglamentació adequada d'aquest comerç i, sobretot, una acció enèrgica i severa contra els prostituidors i els traficants de menors». **ANTONIO BAQUERO**

▶ **LA BARCELONA PECADORA**

Domènec de Bellmunt

Acontravent.

194 pàgines. 20 €

LA LITERATURA DEL BARRI XINO

El periodista que dormia entre els polls

¿Qui no ha utilitzat l'expressió *barri xino*, que va començar per qualificar els baixos fons de l'àrea de Drassanes i va acabar identificant el Districte Cinquè o Raval? ¿I qui coneix en canvi el periodista Francesc Madrid, que va crear el 1925 aquest terme que va fer fortuna? La desmemòria històrica també ha afectat tota una porció de la literatura i el periodisme català, maldestra però viva, tremendista però popular, moralista però franca.

Francesc/Francisco Madrid és un dels grans reporters oblidats de la Barcelona dels anys 20 i 30. Del lerrouxisme més rabiós va derivar fins a les files d'Esquerra; les seves primeres pàgines es van publicar a *Revolución* i *Los Miserables*, però es

va acabar fent un lloc a *El Heraldo de Madrid*, *El Sol*, *La Voz*, a l'exquisida *D'ací d'allà*, a *Mirador*, a *L'Opinió*, a *La Humanitat*... Companys el va salvar pels pèls d'acabar executat per la FAI com el seu amic Josep Maria Planas: el seu exili, que no va deixar fins que va morir a Buenos Aires l'any 1952, ja va començar el 1936.

Sang a les Drassanes (que es publica ara en català) va recollir el 1926 els seus articles sobre els baixos fons al setmanari *El Escándalo*. Madrid és un moralista que escriu dels «invertits» que exhibeixen pel carrer «les seves vergonyes, el seu impudor i el seu pecat». També una bona persona que detesta els «imbècils presumits» que se'n riuen de la bogeria de la Monyos. I un periodista modern que

▶▶ Portada d'«El Escándalo».

practica el que avui denominaríem *periodisme gonzo*, passant la nit a les cases de dormir amb lliteres plenes de polls o presenciant números homosexuals («el telèfon japonès» o

«l'assassinat de Dada»), o que relata la mort del confident Jaume Ros en el que avui qualificaríem de *novel·la de no-ficció* (i abans d'ahir, de *nou periodisme*). També és el cronista que detalla «l'organització comercial d'un prostíbul» i relata reticent l'ambient gitano a Villa Rosa (l'antiflamenquisme era un territori compartit per lerrouxistes i catalanistes). Entre la literatura del passeig de Gràcia i la del Districte Cinquè, Madrid ho té clar. «N'estem tips de porrons, masies, muntanyes i espardenyets (...) el dia que hi hagi una novel·la del districte cinquè hi haurà una literatura de possible traducció i universalització». **E. A.**

▶ **SANG A LES DRASSANES**

Francesc Madrid

Trad.: Gerard Bagué. Acontravent

206 pàgines. 20 €

LA RECUPERACIÓ D'UN BRILLANT ANALISTA

La derrota de França vista per Chaves Nogales

Després de la revelació que va suposar *El maestro Juan Martínez que estaba allí* i el joiós redescobriments de *Juan Belmonte, matador de toros*, Libros del Asteroide prossegueix la recuperació de l'obra del periodista sevillà Manuel Chaves Nogales (1897-1944) amb *La agonía de Francia*, la dolguda requisitòria del periodista que va haver de fugir a Londres per evitar que la República en què va buscar refugi i a la qual va servir com a propagandista el posés en mans dels nazis.

La agonía de Francia es va publicar a Montevideo el 1941: fins a l'edició de l'obra completa de Chaves Nogales el 2001 per part de la Diputació de Sevilla (quatre volums de mil pàgines cadascun) havia dormit en l'oblit. I mai fins ara havia estat a dis-

posició del lector general aquest llibre oblidat d'un dels periodistes espanyols de primeríssima fila durant la República.

El volum ara recuperat és en molts aspectes una obra bessona (i en molts altres, superior) de *La extraña derrota*, llibre pòstum de l'historiador francès Marc Bloch, cofundador dels *Annales* i executat el 1944 com a membre de la resistència. I això no és poc. Bloch relata la seva experiència com a professor mobilitzat per exercir com a capità d'Estat Major al Primer Exèrcit, fugint de l'avanç alemany. Chaves Nogales treballava en les emissions de la ràdio francesa per a Espanya i Amèrica Llatina i amb ella es va replegar a Tours i Bordeus. Tots dos transcen-

▶▶ Els nazis, entrant a París.

deixen la seva experiència personal, i van més enllà del fiasco militar: Bloch per acabar amb «l'examen de consciència» d'un francès avergonyit per la claudicació de la repúbli-

ca, la misèria de la dreta i la ceguesa de les esquerres, Chaves per retreure el suïcidi d'una França que «tenia a l'orgull el fet de ser terra d'asil i es vanagloriava que tot home civilitzat tingués al mateix temps dues pàtries, la seva i França» i que traint els que hi havien confiat s'havia traït a si mateixa. Chaves Nogales denuncia de la mateixa manera «la claudicació de la intel·ligència francesa a l'estupidesa totalitària», la covardia de la burgesia i l'humiliant seguidisme comunista de les consignes de Stalin. Una equanimitat en l'anàlisi, fins i tot en ple fragor de la batalla, que s'aprecia encara més amb la distància. **E. A.**

▶ **LA AGONÍA DE FRANCIA**

Manuel Chaves Nogales

Libros del Asteroide.

173 pàgines. 14,95 €

idees

BEATRIZ
De Moura
DIRECTORA EDITORIAL
DE TUSQUETS

Global Mind

Com a responsable de Conceptes i Objectes Oblidats, la Conselleria de la Memòria em va encarregar fa uns mesos un estudi sobre els orígens del concepte «pensament únic», que, segons les enquestes, començava a flaquejar després de decennis d'unànime desídia voluntària. Sense dubtar, vaig entrar a www.globalmind.com, que avui centralitza i emmagatzema per a la nostra espècie tota la informació del món i, de passada, ens facilita l'existència repartint uniformement, ràpidament i gratuïtament totes les dades necessàries, degudament seleccionades i abreujades. La seva estructura en teranyina, creada en el seu origen per la Fundació per a l'Economia Global, és complexa, però l'objectiu és molt clar: simplificar el saber i el coneixement de l'ésser humà. De fet, avui ja quasi ningú pensa pel seu compte; en cas de dubte, es consulta el Portal Central i iaire! A més, tothom sap, menja i vesteix igual, així que evitem els conflictes greus.

L'àvia em deia: «Nena, no t'acostis als llibres, que confonen la ment»

Amb aquest esperit vaig emprendre la investigació, però, per primer cop en la meua vida, només vaig poder reunir un ingent garbuix de material dispers i inconnex. No aconseguia redactar un informe coherent, convincent. Vaig navegar sense rumb fix fins que, un dia, va aparèixer davant meu la massissa i intimidant façana de la Library of Congress, a Washington. Sabia que és la institució cultural més antiga dels EUA, que emmagatzema la més gran i més completa biblioteca internacional de llibres en suport paper i que, segons la seva pròpia definició, «és la reserva universal del coneixement i de la creativitat de l'ésser humà per a les futures generacions». Tot i haver caigut en desús, em vaig aventurar a entrar al portal, l'únic tolerat pel Nou Ordre en què visc. Vaig trobar-hi centenars d'exemplars sobre el tema en què treballava. Vaig voler baixar-me'n alguns, però, iai amics!, em van obligar a identificar-me i... iai pagar! L'àvia ja m'advertia: «Nena, no t'acostis als llibres, confonen la ment i acabaràs com el teu besavi: arruïnat i sonat». En efecte, tal com estem, ja no ens atabala el passat, vivim conformes amb el present, i el futur i que se'n vagi a pastar fang! Penjada de la Xarxa, segueixo navegant sense rumb i sense acabar el meu informe. Tampoc ningú me'l reclama ja. ≡